

**MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, RIBARSTVA I
RURALNOG RAZVOJA**

*STRATEGIJA RURALNOG RAZVOJA RH
2008. – 2013.*

- kona na verzija-

SADRŽAJ:

Proslov

1. Definicija ruralnih područja u Republici Hrvatskoj	7
2. Politika ruralnog razvoja u Europskoj uniji	9
3. Prikaz trenutne situacije u Republici Hrvatskoj značajne za ruralni razvoj.....	10
3.1. Osnovni makroekonomski pokazatelji	10
3.2. Stanovništvo u ruralnim područjima	12
3.2.1. Obrazovanje	14
3.2.2. Zaposlenost i prihodi	14
3.2.3. Životni standard	15
3.3. Ruralna područja pod minama.....	17
3.4. Ekosustavi, krajobrazna i biološka raznolikost Republike Hrvatske	18
3.5. Poljoprivreda.....	19
3.6. Turizamstvo	23
3.7. Ribarstvo.....	24
3.8. Ostale gospodarske djelatnosti na selu.....	26
4. Sustav provedbe politike ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj.....	28
4.1. Polazišta provedbe politike ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj	28
4.2. Uloga Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja	28
4.3. Instrukcijski okvir	29
5. SWOT analiza ruralnih područja.....	32
5.1. SWOT matrica	33
6. Vizija ruralnog razvoja	36
7. Strateški ciljevi	37
8. Prioriteti i mjere za provedbu strateških ciljeva	38
8.1. Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i ribarskog sektora.....	38
8.1.1. Prioritet: Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i ribarskog sektora.....	38
8.1.2. Prioritet: Poboljšanje kvalitete poljoprivredne proizvodnje i trženja poljoprivrednih proizvoda.....	38

8.1.3.	Prioritet: Olakšavanje pristupa istraživanjima, korištenje inovacija i informacijsko komunikacijskih tehnologija (IKT)	38
8.1.4.	Prioritet: Poboljšanje izobrazbe, promicanje znanja i poboljšanje ljudskog potencijala	39
8.2.	Očuvanje, zaštita i održiva uporaba okoliša, krajolika, prirodnog i kulturnog naslijeđa	39
8.2.1.	Prioritet: Održivo korištenje poljoprivrednog i šumskog zemljišta	39
8.2.2.	Prioritet: Očuvanje i obnova kulturnog naslijeđa, tradicijskih vrijednosti.....	39
8.3.	Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima i proširenje gospodarskog programa ruralnog gospodarstva.....	39
8.3.1.	Prioritet: Proširenje proizvodnog programa ruralnog gospodarstva	39
8.3.2.	Prioritet: Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima	39
8.4.	Poboljšanje u inkovitosti institucijskog okruženja.....	40
8.4.1.	Prioritet: Institucijska podrška gospodarskim aktivnostima	40
8.4.2.	Prioritet: Povećanje stupnja motiviranosti i svijesti lokalne zajednice	40
9.	Financiranje ruralnog razvoja.....	41
10.	Institucijska poboljšanja.....	42
11.	Pokazatelji za ocjenu u inkovitosti provedbe strategije	43

POPIS TABLICA:

Tablica 1: Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja prema OECD kriteriju	8
Tablica 2: Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja prema OECD kriteriju, na razini flupanija.....	8
Tablica 3: Osnovni makroekonomski pokazatelji gospodarstva RH	10
Tablica 4: Makroekonomski pokazatelji poljoprivredno - prehrambenog sektora RH.....	11
Tablica 5: Nezaposlenost i prihodi.....	15
Tablica 6: Temeljna infrastruktura na razini flupanija.....	16
Tablica 7: Broj poljoprivrednih gospodarstava prema organizacijskom obliku	20
Tablica 8: Ulov ribe po kategorijama	25
Tablica 9: Ukupni ulov u slatkovodnom ribarstvu.....	25
Tablica 10: Snage, slabosti, prigode i prijetnje ruralnih područja Republike Hrvatske.....	32

Tablica 11: SWOT matrica ruralnih područja Republike Hrvatske	33
Tablica 12: Planirana sredstva u HRK	41
Tablica 13: Pokazatelji za ocjenu u inkovivosti.....	43

POPIS SLIKA:

Slika 1: Udio osoba starijih od 65 godina, po flupanijama	13
Slika 2: Minski sumnjiva područja u RH	18

Popis skraćenica korištenih u tekstu

BDP	MPRRR
Bruto doma i proizvod, 18, 28	Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 21,
DZS	22
Državni zavod za statistiku, 5, 6, 12, 14	OECD
EAFRD	Organization for Economic Cooperation and Development,
European Agriculture Fund for Rural Development	5
(Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj), 4	PUR
FADN	Projekt ukupnog razvoja, 32
Farm Accountancy data Network (mreža za prikupljanje	ROP
poljoprivrednih ra unovodstvenih podataka), 22	Regionalni operativni program, 32
IACS	ZPP
Integrated Administrative Control System (integrirani	Zajedni ka poljoprivredna politika EU (CAP), 7
sustav administrativne kontrole), 22	
LAU	
Local Administrative Unit (lokalna jedinica uprave), 5	

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

Na temelju članka 30., stavka 3. Zakona o Vladi Republike Hrvatske (»Narodne novine«, br. 101/98, 15/2000, 117/2001, 199/2003 i 30/2004), Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 21. svibnja 2008. godine, donijela je:

Strategiju ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2008. . 2013. godine

Proslov

Republika Hrvatska je trenutno suočena s novim izazovima u svom sadašnjem stadiju razvoja, u procesu integracije s Europskom unijom. Republika Hrvatska je učinila važne korake potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruženju u listopadu 2001. i službenim podnošenjem zahtjeva za članstvo u veljači 2003. godine. Dovođenje Komisijinog postupka analize usklađenosti propisa s pravnom stevinom EU, objavom pozitivnog mišljenja - avisa o spremnosti Republike Hrvatske za članstvo u travnju 2004. otvoren je put po završetku pregovora o članstvu u Europskoj uniji, koji su službeno otvoreni 3. listopada 2005. godine.

Stupanjem u punopravno članstvo u Europskoj uniji, Republici Hrvatskoj otvorene se mogućnosti korištenja strukturnih fondova Europske unije, uključujući i EAFRD. U ovom prepristupnom razdoblju, korištenjem prepristupnih fondova za poljoprivredu i ruralni razvoj, Republika Hrvatska stječe neophodno iskustvo kroz pripremu programa za poljoprivredu i ruralni razvoj koji sadrže načela programiranja mjera ruralnog razvoja, njihove provedbe, praćenja, kontrole i ocjene, koja su važna i za trenutne zemlje članice.

U tom kontekstu, donošenje Strategije ruralnog razvoja važan je događaj u ovom procesu, koji je istican i od strane Europske unije kao prioritet.

1. Definicija ruralnih područja u Republici Hrvatskoj

U administrativne svrhe u Republici Hrvatskoj razlika između ruralnih i urbanih područja temelji se na teritorijalnoj podjeli gdje se manje administrativne jedinice, općine, smatraju ruralnim, dok se gradovi smatraju urbanim područjima. Na temelju takvog administrativnog kriterija, od ukupnog stanovništva od 4.437.460 (DZS, Popis stanovništva 2001.), 44,4 % (1.971.005) stanovnika smatra se ruralnim stanovništvom, a 55,6 % (2.466.455) smatra se urbanim stanovništvom.

Međutim, u svrhu provedbe politike ruralnog razvoja, kao najčešće i međunarodno priznati i koristan kriterij za razlikovanje ruralnih i urbanih područja koristi se definicija OECD-a, koja se temelji na gustoći i naseljenosti stanovništva. Na lokalnoj razini (LAU 1/2 . općine, gradovi u Republici Hrvatskoj), područja se klasificiraju kao ruralna ili urbana temeljem praga od 150 stanovnika na km². Na regionalnoj razini (NUTS 3 . Općinje u Republici Hrvatskoj), OECD definira tri skupine područja, ovisno o udjelu stanovništva u regiji koje žive u ruralnim lokalnim područjima:

- pretežitom ruralne regije (više od 50 % stanovništva regije žive u lokalnim ruralnim područjima),
- značajno ruralne regije (15 . 50 % stanovništva regije žive u lokalnim ruralnim područjima) i
- pretežitom urbane regije (manje od 15 % stanovništva regije žive u lokalnim ruralnim područjima).

Primjenom OECD kriterija od 150 stanovnika na km² u lokalnim administrativnim jedinicama na Općinje, u svrhu definiranja ruralnih područja u Republici Hrvatskoj dolazi se do sljedećih zaključaka:

- 91,6 % ukupnog područja Republike Hrvatske klasificira se kao ruralno područje, a 8,4 % kao urbano područje;
- 88,7 % naselja smješteno je u ruralnim područjima, a 11,3 % u urbanim područjima sa 35 % stanovništva u 14 gradova sa više od 30.000 stanovnika;
- 47,6 % ukupnog stanovništva žive u ruralnim područjima, a 52,4 % stanovništva u urbanim područjima.

Tablica 1: Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja prema OECD kriteriju

Klasifikacija	OECD kriterij					
	km ²	%	Broj naselja	%	Broj stanovnika	%
Ruralna područja*	51.872	91,6	6.001	88,7	2.110.988	47,6
Urbana područja	4.731	8,4	763	11,3	2.326.472	52,4
Ukupno	56.603	100	6.751	100	4.437.460	100

Izvor: DZS, 2001. *Uključuju pretežito ruralna i značajno ruralna područja

Tablica 2: Ruralna i urbana područja, stanovništvo i naselja prema OECD kriteriju, na razini županija

Županija	Pretežito ruralna		Značajno ruralna		Pretežito urbana	
Bjelovarsko-bilogorska	133.084	6,30 %				
Brodsko-posavska	176.765	8,37 %				
Dubrovačko-neretvanska			122.870	7,94 %		
Istarska			206.344	13,34 %		
Karlovačka	141.787	6,72 %				
Koprivničko-križevačka	124.467	5,90 %				
Krapinsko-zagorska	142.432	6,75 %				
Ličko-senjska	53.677	2,54 %				
Međimurska			118.426	7,65 %		
Osječko-baranjska			330.506	21,36 %		
Požeško-slavonska	85.831	4,07 %				
Primorsko-goranska			305.505	19,74 %		
Sisačko-moslavačka	185.387	8,78 %				
Splitsko-dalmatinska			463.676	29,97 %		
Šibensko-kninska	112.891	5,35 %				
Varaždinska	184.769	8,75 %				
Virovitičko-podravska	93.389	4,42 %				
Vukovarsko-srijemska	204.768	9,70 %				
Zadarska	162.045	7,68 %				
Zagrebačka	309.696	14,67 %				
Grad Zagreb					779.145	100 %
Ukupno	2.110.988	100 %	1.547.327	100 %	779.145	100 %

Izvor: DZS, 2001.

2. Politika ruralnog razvoja u Europskoj uniji

S ruralnim područjima koja od 2007. obuhvaćaju više od 90% ukupnog teritorija 27 zemalja članica i 56% stanovnika, jačanje politike ruralnog razvoja dobiva na važnosti i uvrštava se među razvojne prioritete EU-a. U pedesetak godina provedbe Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), razvoj ruralnih prostora tradicionalno se oslanjao na poljoprivrednu proizvodnju kao glavnog nositelja gospodarskog razvoja. Nakon suptinskih promjena provedenih 2003. - 2004., ZPP se od politike podupiranja poljoprivredne proizvodnje preusmjerava prema povećanju kvalitete proizvoda, izazovima tržišta, korištenju novih razvojnih mogućnosti i oživljavanju okolisa. Taj zaokret slijedi i bitne promjene politike ruralnog razvoja koja se u razdoblju 2007. . 2013. usmjerava na tri glavna cilja:

1. povećanje konkurentnosti poljoprivrede i zumarstva,
2. poboljšanje stanja okolisa i krajolika te
3. poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i podupiranje diversifikacije ruralnog gospodarstva.

Države članice i regije dužne su osiguravati uravnoteženu provedbu politike ruralnog razvoja primjerenom raspodjelom sredstva između tri navedena tematska područja. Dodatno je potrebno osigurati i sredstva za provedbu inicijative LEADER. Taj europski model ruralnog razvoja, pokrenut 1991. godine, zasniva se na pristupu odozdo prema gore (bottom up), uvažavanju lokalnih osobitosti i uspostavi lokalnih razvojnih partnerstva (lokalna akcijska grupa - LAG) u kojem predstavnici sva tri sektora sudjeluju u razvoju i provedbi lokalne razvojne strategije. Strategija se provodi projektima usmjerenim na rješavanje specifičnih lokalnih pitanja.

Pravni instrumentarij Zajednice osigurava cjelovitost politike ruralnog razvoja na svim razinama područja Unije zajedničkim strateškim smjernicama, financijskom podrškom novog Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i Provedbenom uredbom Komisije. Zemlje članice u nacionalnim strategijama ruralnog razvoja razrađuju zajednička usmjerenja biranjem razvojnih mogućnosti koje će stvarati najveću dodanu vrijednost na razini Zajednice, na regionalnoj i nacionalnoj razini.

3. Prikaz trenutne situacije u Republici Hrvatskoj značajne za ruralni razvoj

3.1. Osnovni makroekonomski pokazatelji

U prijeratnom razdoblju Republika Hrvatska je imala dobro razvijenu, iako djelomice zastarjelu industriju. Osim toga raspolagala je snažnim turističkim sektorom i jakim poljoprivredom koja je bila u stanju pokrivati vlastite potrebe. Uslijed ratnih razaranja i prijelaza na tržišno gospodarstvo, ova tri stupa hrvatskog gospodarstva pretrpjela su značajne gubitke.

Od 2000. godine gospodarsku situaciju obilježava značajan gospodarski rast što potvrđuje i stabilnost osnovnih makroekonomskih indikatora. Prosječni godišnji rast BDP-a iznosi oko 4% (2005. godine, BDP po stanovniku je iznosio 7.038 eura).

Tablica 3: Osnovni makroekonomski pokazatelji gospodarstva RH

	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Broj stanovnika (mil.)	4,381	4,437	4,443	4,442	4,439	4,442	4,440	4,443
BDP, tekuće cijene (mil. HRK)	152.519	165.639	181.231	198.422	214.983	231.349	250.590	275.075
BDP, tekuće cijene (mil. EUR)	19.976	22.170	24.467	26.230	28.677	31.260	34.220	37.497
Stopa rasta BDP-a, (%)	2,9	4,4	5,6	5,3	4,3	4,3	4,8	5,6
BDP, po stanovniku (EUR)	4.560	4.998	5.507	5.906	6.462	7.038	7.704	8.405
Inflacija - potrošačke cijene, prosjek (%)	4,6	3,8	1,7	1,8	2,1	3,3	3,2	2,9
Proizvođačke cijene, prosjek (%)	9,7	3,6	-0,4	1,9	3,5	3	2,9	3,4
Broj nezaposlenih, prosjek (tis.)	358	380	390	330	310	309	292	264
Stopa nezaposlenih, prosjek (%)	21,1	22	22,3	19,1	18	17,9	16,6	15,1
Stopa anketne nezaposlenosti (%)	16,1	15,8	14,8	14,3	13,8	12,7	11,2	8,4
Prosječna mjesečna neto plaća, HRK	3.326	3.541	3.720	3.940	4.173	4.376	4.603	4.841
Prosječna mjesečna neto plaća, stopa rasta (%)	8,9	6,5	5	5,9	5,9	4,9	5,2	5,2
Fizički obujam industrijske proizvodnje, stopa rasta (%)	1,7	6	5,4	4,1	3,7	5,1	4,5	5,6
Promet u trgovini na malo, realna stopa rasta (%)	14,4	10	12,5	3,7	2,6	2,8	2,1	3,6
Noćenja turista, stopa rasta (%)	47	11	3	4	2	7,6	3,1	6
Indeks fizičkog obujma građevinskih radova, stopa rasta (%)	-9,1	3,6	12,8	22,8	2	-0,8	9,3	2,4
Tečaj HRK/USD, prosjek	8,29	8,34	7,87	6,7	6,03	5,95	5,84	5,37

Tečaj HRK/EUR, prosjek	7,63	7,47	7,41	7,56	7,5	7,4	7,32	7,34
Vanjskotrgovinska bilanca (mil. USD)	-3.455	-4.481	-5.818	-8.022	-8.565	-9.788	-11.126	-13.469
Izvoz (mil. USD)	4.432	4.666	4.904	6.187	8.024	8.773	10.377	12.360
Uvoz (mil. USD)	7.887	9.147	10.722	14.209	16.589	18.560	21.502	25.829
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	56,2	51	45,7	43,5	48,4	47,3	48,3	47,9
Ukupni inozemni dug, krajem razdoblja (mil. EUR)	12.264	13.609	15.143	19.884	22.933	25.748	29.199	32.929
Inozemni dug (% BDP)	61,4	61,4	61,9	75,8	80	82,4	85,5	87,8
Javni dug (% BDP)	48,7	49,8	48,8	48,6	48,9	49,2	46,6	44,1
Ukupne međunarodne pričuve HNB-a, krajem razdoblja (mil. EUR)	3.783	5.334	5.651	6.554	6.436	7.438	8.725	9.307

Izvor: DZS, HNB;

Realni rast bruto doma eg proizvoda u 2002. godini iznosio je 5,6%, zto predstavlja zna ajno pove anje u odnosu na 2001. godinu (4,4%). Uzlazni trend gospodarskog rasta zapo et 2000. godine nastavljen je i u 2005. godini. Godiznji BDP za 2005. je iznosio 231 milijardi kuna (31,3 milijardi eura) uz godiznju stopu rasta od 4,3%. Ovaj je rast prije svega bio potaknut investicijama (najve im dijelom u javnu infrastrukturu - gra evinarstvo), oporavkom tercijarnog sektora, te rastom osobne potroznje uslijed pove anog uvoza motornih vozila, hrane i pi a, te namjeztaja. Uz njih, na rast ukupne bruto dodane vrijednosti zna ajno su utjecali industrija i financijski sektor.

Stopa inflacije smanjena je sa 4,6% (2000. g.) preko 3,8% (2001.g.) na 1,8% u 2003. godini (najni0a stopa inflacije od svih zemalja u tranziciji). Od 2003. stopa inflacije je u blagom porastu te je 2006. iznosila 3,2%.

Tendencija rasta zaposlenosti potaknuta sna0nim gospodarskim rastom u 2003. godini dovela je i do smanjenja registrirane nezaposlenosti, zto prethodne godine joz nije bio slu aj. Daljnji pad stope nezaposlenosti nastavljen je i u razdoblju do 2007. godine te tada iznosi 15,1%.

Tablica 4: Makroekonomski pokazatelji poljoprivredno - prehrambenog sektora RH

	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribarstvo, BDP (mil.HRK)	11.240	12.482	13.293	11.880	13.992	14.650	15.603	12.098
(% BDP)	7,4	7,5	7,3	6	6,5	6,3	6,2	5,9
Prosječna mjesečna neto plaća, HRK	2.617	2.754	2.933	3.125	3.293	3.533	3.875	4.169
Proizvodnja hrane i pića, BDP (mil.HRK)	4.807	5.147	5.551	6.258	7.112	-	-	-
(% BDP)	3,2	3,1	3,1	3,2	3,3	-	-	-

Prosječna mjesečna neto plaća, HRK	3.254	3.558	3.761	3.987	4.166	4.383	4.517	4.640
Proizvodnja duhanskih proizvoda, BDP (mil.HRK)	702	720	802	878	921	-	-	-
(% BDP)	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	-	-	-
Prosječna mjesečna neto plaća, HRK	4.213	4.279	4.748	5.387	5.218	6.075	6.411	6.516
Ukupno poljoprivredno-prehrambeni sektor, BDP (mil. HRK)	16.749	18.350	19.647	19.016	22.024	-	-	-
(% BDP)	11	11	10,8	9,6	10,2	-	-	-
Broj zaposlenih u poljop. i prehrambenoj industriji, prosjek (tis.)	164	156	151	145	134	128	125	120
(% ukupne zaposlenosti)	12,2	11,6	11,1	10,8	9,5	9	8,5	8,1
Ukupni broj zaposlenih u poljoprivredi, prosjek (tis.)	119	111	106	99	89	84	80	76
(% ukupne zaposlenosti)	8,9	8,3	7,8	7,3	6,3	5,9	5,4	5,1
Vanjskotrgovinska bilanca poljoprivredne razmjene (mil. USD)	-288	-384	-456	-500	-727	-713	-675	-843,2
Izvoz (mil. USD)	423	487	580	790	766	943	1.219	1.341
Uvoz (mil. USD)	710	870	1.035	1.290	1.492	1.656	1.893	2.184
Pokrivenost uvoza izvozom u poljoprivrednoj razmjeni (%)	59,5	55,9	56	61,2	51,3	56,9	64,4	61,4

Izvor: MPRRR, 2008.; *Podaci o BDP-u su procijenjeni za razdoblje siječanj-rujan

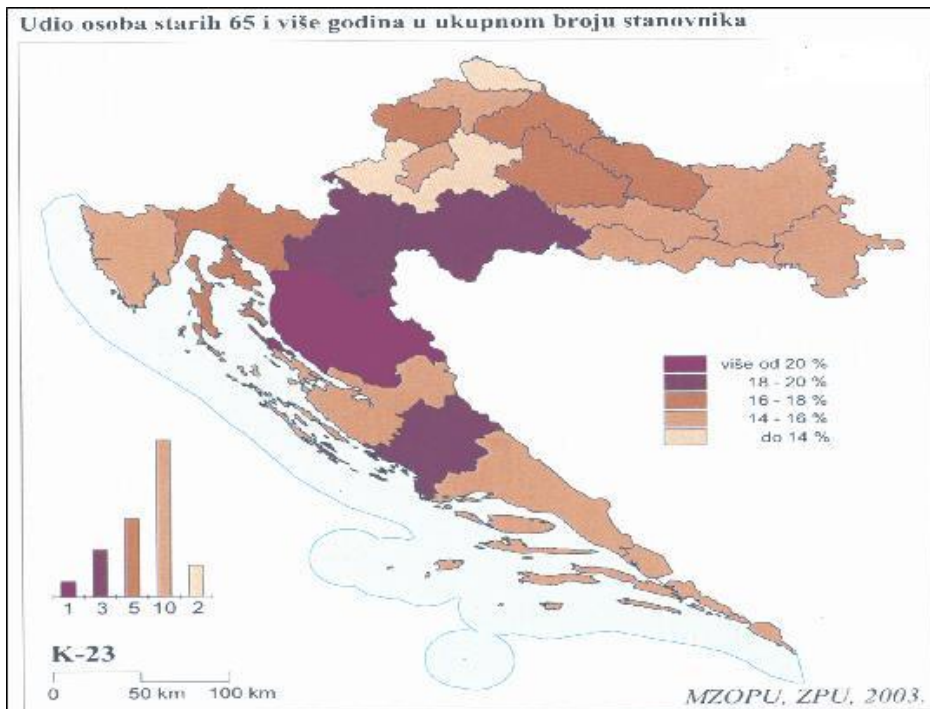
U ukupnoj ekonomiji Republike Hrvatske djelatnost poljoprivrede, lova, zumarstva i ribarstva, kao najznačajnije gospodarske djelatnosti u ruralnim područjima, imaju važnu ulogu, sa 6,3 % (2005.) udjela u ukupnom BDP-u, kao i na tržištu rada sa 6,3 % od ukupno zaposlenih (2004.).

3.2. Stanovništvo u ruralnim područjima

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2001. godine, u RH živi 4.437.460 stanovnika od kojih je 17,1 % mlađe od 14 godina, 64,0% između 15 i 64 godine i 18,9 % starije od 65 godina. Prosjek godina je 38,9; kod žena 40,7, a kod muškaraca 37,1 godina.

U zadnjem popisnom razdoblju (1991. - 2001.) demografske promjene u Republici Hrvatskoj zbivale su se pod snažnim utjecajem destabilizirajućih (vanjskih) čimbenika kao što su agresija i rat s velikim materijalnim razaranja, ljudskim žrtvama i socijalnim poremećajima, ali i poratnim i tranzicijskim poteškoćama u svim sferama gospodarskog i društvenog života. To je sve pogoršalo i onako nepovoljnu demografsku situaciju ruralnih područja koja su tijekom prethodnih

trideset i više godina bila izložena snažnom egzodusu pretežno mlade i vitalnije populacije i procesima depopulacije.

Slika 1: Udio osoba starijih od 65 godina, po županijama

Izvor: MZOPU, ZPU, 2003

Kako je prikazano na slici 1, u devet županija (42,9%) omjer starijih osoba u ukupnom stanovništvu je veći od nacionalnog prosjeka, u 10 županija (47,6%) njihov je omjer oko prosjeka i samo je u dvije županije (Grad Zagreb i Međimurje) njihov udio niži. Puno veći udio stanovništva od 65 i starijeg u ukupnom stanovništvu čini u značajno ruralnim i pretežno ruralnim regijama (npr. Sisačko-moslavačkoj, Karlovačkoj, Ličko-senjskoj i Šibensko-kninskoj) u usporedbi s uglavnom urbanim područjima).

Stopa prirodnog rasta broja stanovnika u ruralnim i urbanim područjima je negativna posljednjih godina; do mnogo je veći pad došlo u ruralnim područjima u odnosu na urbana. U pretežno ruralnim područjima, negativni rast stanovništva je bio otprilike tri puta veći nego u pretežno urbanim područjima. U nekim pretežno ruralnim županijama, npr. Sisačko-moslavačkoj županiji, prirodna depopulacija u razdoblju 1998 - 2001 je bila otprilike pet puta veći od hrvatskog prosjeka. Stopa prirodnog rasta stanovništva se znatno razlikuje među regijama. U pretežno ruralnim područjima životni indeks (broj rođenja na 100 umrlih) je tijekom razdoblja

1998 - 2002 iznosio manje od 50, npr. u Ličkoj i Senjskoj Općini, u usporedbi s 100 - 112 u Zadarskoj Općini ili 100 - 120 u Dubrovačkoj i Neretvanskoj Općini.

Velika negativna stopa rasta ruralnog stanovništva je trend koji ima više razloga: niski postotak starije reproduktivne dobi u ruralnim područjima, neodgovarajući životni uvjeti za mlade obitelji, promjena životnog modela (sklonost manjem broju djece) ili veći udio ekonomski aktivnih, mladih ljudi koji počinju poslovnu karijeru u urbanim sredinama. Iako se u nekim državama EU negativna stopa rasta stanovništva podudara s pozitivnim trendovima u gospodarstvu i u urbanim i ruralnim regijama, u Hrvatskoj je situacija drukčija i karakteriziraju je velike razlike što se tiče mogućnosti za gospodarski i društveni razvoj regija. Sveukupno, postoji velika razlika između stope gospodarskog rasta i stope rasta stanovništva u ruralnim i urbanim područjima i/ili između manje perspektivnih i perspektivnijih ruralnih regija. Snažna negativna stopa rasta stanovništva koje u ruralnim područjima je rezultat relativnog i/ili apsolutnog pogoršanja životnih uvjeta za mlade obitelji i rastućeg trenda seljenja u urbane centre ili perspektivnije ruralne/turističke regije.

3.2.1. Obrazovanje

Razina obrazovanja stanovništva u ruralnim područjima u usporedbi sa urbanim područjima je u prosjeku mnogo niža. Prema podacima iz 2001. godine, postotak stanovništva starijeg od 15 godina bez ikakvog formalnog obrazovanja u nekim ruralnim područjima je 3 - 4 puta veći od urbanih područja. U razdoblju od 1990. . 2000. broj osnovnih i srednjih škola u ruralnim područjima smanjio se je za 25 %, što je povezano sa depopulacijom ruralnih područja. U većini Općina, postotak osoba koje žive u ruralnim područjima i koje su završile samo osnovnu školu (stariji od 15 godina) varira između 20 - 35%. U nekim Općinama, npr. Međimurskoj, gotovo svaka treća odrasla osoba koja živi u ruralnom području ima samo osnovnoškolsko obrazovanje. U ruralnim područjima nedostaje osoba sa srednjim ili visokim obrazovanjem, npr. srednjoškolskim stručnim obrazovanjem, srednjom školom ili fakultetskom diplomom. U nekim Općinama koeficijenti pokazuju kako samo četvrtina stanovništva s visim stupnjem obrazovanja živi u ruralnim područjima u odnosu na urbana.

3.2.2. Zaposlenost i prihodi

Prosječna evidentirana situacija što se tiče nezaposlenosti u ruralnim područjima se značajno razlikuje od one u urbanim područjima na Općinijskoj razini. Što se tiče strukture ukupnog stanovništva i nezaposlenih osoba, nema značajne razlike između ruralnih i urbanih područja. Ipak, u pretežitom ruralnim područjima u nekim Općinama, npr. Šibensko - Kninskoj,

Me imurskoj ili Varaždinskoj, stopa nezaposlenosti je iznad 30%. Uzmemo li u obzir prikrivenu zaposlenost, u smislu članova obitelji koji rade na obiteljskom gospodarstvu ili honorarne zaposlenike koji nisu prijavljeni, situacija na tržištu rada u ruralnim područjima je ložija od one dane u službenim statistikama. Na temelju analize podataka iz Popisa stanovništva 2001, koji se odnose na prihode i zapošljavanje u svakoj općini i gradu na županijskoj razini, može se procijeniti kako je razina prihoda obitelji i kućanstava u ruralnim područjima niža u usporedbi s onima u urbanim područjima. Udio ljudi, kojima je prihod od posla istovremeno glavni izvor sredstava za život mnogo je niži kod onih koji žive u ruralnim područjima (29%) nego u urbanim (37%). Postotak onih koji je izvor prihoda naknada za nezaposlene je dvaput veći i u ruralnim nego u urbanim područjima (FAO 2004). U pretežno ruralnim područjima, mnoga kućanstva žive od ekstenzivne poljoprivrede kao glavnog izvora prihoda.

Tablica 5: Nezaposlenost i prihodi

POKAZATELJI	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Stopa nezaposlenosti (%)	21,1	22,0	22,3	19,1	18,0	17,9
Prosječni mjesečni prihod (neto), svi sektori (EUR)	454,3	483,7	508,1	538,2	570,0	597,8
Prosječni mjesečni prihod u poljoprivredi, lov, zumarstvu (EUR)	418,7	412,9	441,4	451,1	482,2	507,5
Prosječni mjesečni prihod u ribarstvu (EUR)	296,1	339,4	359,9	402,5	417,3	457,6

Izvor: DZS, 2006.

Prema podacima dobivenim od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, u kolovozu 2007. godine, 47.716 podnositelja je ostvarilo pravo na socijalnu pomoć, a ukupno ih je bilo 105.755, dok je 2002. godine broj podnositelja iznosio 53.119 i 121.778 ukupno. U većini pretežno ruralnih područja postotak ljudi koji su primali socijalnu pomoć bio je 3 do 4 puta veći od državnog prosjeka. Najviše ih je bilo u županijskoj. Kninskoj županiji (9,4%), Karlovačkoj županiji (6,4%), Međimurskoj županiji (4,9%), Virovitičkoj. Podravskoj (7,1%), Sisačko - Moslavačkoj (7,4%), Brodsko - Posavskoj (6,6%) i Osječko - Baranjskoj (12,8%).

3.2.3. Životni standard

Osnovna karakteristika hrvatskih ruralnih područja je loš pristup stanovništva temeljnoj infrastrukturi. Svi glavni pokazatelji koji opisuju opskrbljenost ruralnog stanovništva infrastrukturnim pogodnostima ili pristupom temeljnoj infrastrukturi, npr. broj telefonskih priključaka na 1.000 stanovnika, broj poštanskih ureda na 1000 stanovnika, gustoća cesta i

Oeljezni kih pruga na 100 km², itd. je mnogo ni0i u ruralnim nego u urbanim podru jima. Tako er, 0ivotni uvjeti ruralnog stanovništva su u ve ini regija mnogo loziji u usporedbi s onim u urbanim podru jima (npr. broj ljudi po boravistu je u ve ini slu ajeva ve i u ruralnom podru ju u usporedbi s urbanim podru jem u istoj 0upaniji). Drugo, pristup ku anskim pogodnostima, npr. opremljenost prebivalizta WC-om, kupaonicom, elektri nom energijom, vodom, kanalizacijom, itd. u ruralnim je ku anstvima puno lozija u usporedbi s urbanim ku anstvima.

Tablica 6: Temeljna infrastruktura na razini 0upanija

0upanija	Stanovnika/ km ceste	Gustoća cestovne mre0e u km/km ²	Ukupna opskrba vodom po stanovniku (m ³ /stan.)	Otpadne vode iz javnih kanal. sustava (m ³ /stan.)	Broj stanovnika po 1 telefonskom priključku
Zagreba ka	160,4	0,6	59,5	113,3	3,9
Krapinsko-zagorska	151,2	0,8	32,9	10,7	3,1
Sisa ko-moslava ka	90,7	0,5	43,7	34,8	3,2
Karlova ka	86,6	0,4	50,5	34,0	2,9
Vara0dinska	166,0	0,9	59,3	54,8	3,1
Koprivni ko-kri0eva ka	112,9	0,6	38,6	52,2	3,1
Bjelovarsko-bilogorska	90,7	0,5	25,4	26,4	3,1
Primorsko-goranska	199,1	0,4	110,3	75,0	2,1
Li ko-senjska	28,3	0,3	93,8	18,3	2,4
Viroviti ko-podravska	102,4	0,4	34,7	26,0	3,2
Po0ezko-slavonska	116,6	0,4	37,3	30,0	3,3
Brodsko-posavska	192,0	0,4	29,1	23,2	3,2
Zadarska	95,9	0,5	74,2	34,5	2,4
Osje ko-baranjska	200,0	0,4	43,6	37,3	3,0
0ibensko-kninska	92,7	0,4	80,2	38,1	2,5
Vukovarsko-srijemska	195,7	0,4	39,3	18,4	3,5
Splitsko-dalmatinska	185,2	0,5	93,8	63,7	2,6
Istarska	110,8	0,7	121,1	52,8	2,2
Dubrova ko-neretvanska	124,9	0,5	89,7	32,9	2,5
Me imurska	212,9	0,7	39,9	16,0	3,3
Zagreb	1039,2	1,2	105,5	112,5	2,1

Hrvatska	155,8	0,5	71,7	43,1	2,7
----------	-------	-----	------	------	-----

Izvor: DZS, 2001.

3.3. Ruralna područja pod minama

U Hrvatskoj, ruralna područja zagađena minama kao posljedica Domovinskog rata 1991. . 1995., uzrokuju niz gospodarskih, razvojnih i socijalnih problema. Kule, infrastruktura i zemljišta su još uvijek pod minama. Minama je zagađeno 12 Općina, tj. 121 općina koja čini jednu četvrtinu ukupnog stanovništva (1.113.000 stanovnika). S obzirom kako područja zagađena minama čine veliki dio ruralnog teritorija u nekim regijama pogođenim ratom, brzina i intenzitet rehabilitacije tih područja uvelike određuju proces i napredak lokalnog gospodarstva. Najveći dio poljoprivrednih i žumskih područja zagađenih minama je u vlasništvu države, unatoč činjenici kako je više od 80% obradivih površina u privatnom vlasništvu. Najveća je zagađenost minama u žumskim područjima, koja su uglavnom u državnom vlasništvu.

Slika 2: Minski sumnjiva područja u RH

Izvor: Hrvatski centar za razminiranje, 2007.

3.4. Ekosustavi, krajobrazna i biološka raznolikost Republike Hrvatske

Oko 9,1% kopnenog teritorija Republike Hrvatske je zaštićeno, od toga oko 78 % su nacionalni parkovi i parkovi prirode, ostali dio površine nalaze se u ostalim kategorijama zaštite (zaštićeni krajolici, spomenici prirode i dr).

Područje krša pokriva 54% nacionalnog teritorija, a proteže se od sjevernih nizina s manjim područjima sve do brdskih i obalnih pojava i značajan dio jadranske obale. Zbog svoje ekstremne osjetljivosti, posebna se pažnja mora posvetiti zaštiti od erozije tla i zaštiti podzemnih voda od one iz nje uzrokovanog poljoprivrednim aktivnostima. Najveći dio dijelom područja krša

ima nepovoljne hidrološke i pedološke karakteristike zto ga svrstava u potencijalna podru ja s te0im uvjetima gospodarenja.

U planinskom podru ju, tradicionalno ure enje i o uvanje malih gospodarstava predstavlja bitnu zna ajku o uvanja biološke raznolikosti. Depopulacija odre enih planinskih podru ja je potencijalna prijetnja opstanku staniztima zna ajne biološke raznolikosti livada i paznjaka, zbog izostanka tradicionalnih poljoprivrednih aktivnosti poput ispaze i koznje.

Obveza pra enja stanja prirode i izvjez ivanje o izvrzenju nacionalne strategije zada a je nadle0nog Ministarstva kulture i stru ne ustanove Dr0avnog zavoda za zazititu prirode. Osim institucija na dr0avnoj razini, o zazititi prirode na svom podru ju skrbe uprave nacionalnih parkova i parkova prirode te uredi dr0avne uprave u 0upanijama i 0upanijske upravne i stru ne slu0be.

U trajanju od 2002. - 2005. godine, Dr0avni zavod za zazititu prirode u suradnji sa Ministarstvom zaztite okoliza, prostornog ure enja i graditeljstva bio je korisnikom LIFE 2002 projekta u sklopu kojeg su izradili projekt «Izgradnja Nacionalne ekološke mre0e kao dijela Paneuropske ekološke mre0e i mre0e NATURA 2000 EU-a» zto je, izme u ostaloga, rezultiralo i prijedlogom razvoja Nacionalne ekološke mre0e (baza podataka GIS). Nacionalna ekološka mre0a je prvi korak u pripremi prijedloga NATURA 2000 kao dijela pristupnog procesa Republike Hrvatske Europskoj uniji.

Agencija za zazititu okoliza osnovala je odjel za biološku raznolikost sa zada om prikupljanja podataka o pokazateljima biološke raznolikosti o kojima je potrebno izvijestiti Europsku agenciju za okoliz. Prvo izvjez e Agencije za zazititu okoliza podneseno je u lipnju 2005. U pogledu pra enja stanja o uvanja prirode potrebno je spomenuti i Informacijski sustav zaztite prirode koji slu0i za obradu, analizu i prezentaciju podataka o zazititi prirode (baze podataka i web aplikacije za prikaz podataka). Dr0avni zavod za zazititu prirode razvija takav sustav koji bi trebao biti dovrzen u sklopu PHARE 2005 projekta: sPprovedba NATURA 2000 u Hrvatskoj u razdoblju 2006.-2007. godine%o

3.5. Poljoprivreda

Hrvatska je zemlja bogatih i kvalitetnih prirodnih resursa . zemljizta dobre plodnosti, klimatskih pogodnosti i obilja vodenih resursa. Va0nost poljoprivrede proizlazi ne samo iz tradicionalne uloge osiguranja prehrambenih potreba stanovniztva, ve iz njene uloge u o uvanju ruralnog prostora, ekološke ravnote0e i odr0anju tradicijskih vrijednosti.

Osnovne prednosti hrvatske poljoprivrede su tri različite geografske i klimatske cjeline: ravniarsko područje na sjeveru pod utjecajem kontinentalne klime, priobalno područje na jugu pod utjecajem sredozemne klime te planinski prostor u srednjem dijelu Hrvatske. Raznoliki tipovi klime, reljefa i tla omogućuju proizvodnju širokog asortimana poljoprivrednih proizvoda, od ratarskih i industrijskih usjeva do vinograda te kontinentalnoga i mediteranskoga voća i povrća. Niska razina zagađenosti okoliša omogućuje razvoj ekološke proizvodnje. Na poljoprivredu se nadovezuje raznolika i razvijena prerađivačka i prehrambena industrija, a poljoprivreda se nadopunjuje turizmom, još jednom značajnom gospodarskom granom.

Poljoprivreda ima važnu ulogu u ukupnom nacionalnom gospodarstvu i razvitku Republike Hrvatske. Iako apsolutne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje (u što su uključeni lov, zumarstvo i ribarstvo) bilježe permanentni rast (sa 11,2 milijarde kuna u 2000. godini na 15,6 milijardi kuna u 2006. godini – povećanje od 39%), udio u ukupnom BDP pada (sa 7,4% u 2000. godini na 6,2% u 2006. godini), a preliminarni podaci za 2007. godinu pokazuju da je taj udio pao ispod 6% (5,9%). Kada se uključiti vrijednost proizvodnje prehrambene i duhanske industrije, riječ je o oko 9,5% BDP RH.

Broj zaposlenih osoba u poljoprivredi i prehrambenoj industriji u 2007. godini iznosi oko 120 tisuća, odnosno 8,5% od ukupnog broja zaposlenih i također pokazuje tendenciju pada u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji (4% u odnosu na 2006. godinu), dok u prehrambenoj industriji nije bilo većih promjena. S obzirom da su ovdje sukladno statističkom obuhvatu uključeni i zaposleni u pravnim osobama i obrtu u djelatnosti zumarstva i lovstva, stvarni broj onih koji se bave poljoprivredom je nešto manji. Od 120 tisuća zaposlenih, u industriji hrane, pića i duhana zaposleno je oko 45 tisuća djelatnika (17% od ukupno zaposlenih u prerađivačkoj industriji) a ova djelatnost, u usporedbi s drugim granama prerađivačke industrije u Hrvatskoj, ostvaruje najveći ukupni prihod i najveću dobit.

Prema Upisniku poljoprivrednih gospodarstava, u 2008. godini upisano je 177.003 poljoprivrednih gospodarstava, od čega 97% otpada na obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Otprilike polovica od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava odnosi se na komercijalna gospodarstva ili ona koja ostvaruju poticaje. Druga polovica odnosi se na poljoprivredne proizvođače manjeg obujma proizvodnje, koji proizvode za vlastite potrebe i dijelom za prodaju na tržištu.

Tablica 7: Broj poljoprivrednih gospodarstava prema organizacijskom obliku

Općina	OPG	obrt	ostali	trg. društva	zadruga	ukupno
Bjelovarsko-bilogorska	12 926	100	2	80	30	13 138

Brodsko-posavska	7 447	187	6	71	25	7 736
Dubrova ko-neretvanska	7 159	43	2	52	19	7 275
Grad Zagreb	4 742	57	18	175	7	4 999
Istarska	5 098	275	2	136	2	5 513
Karlova ka	5 856	59	1	47	9	5 972
Koprivni ko-kri0eva ka	11 696	100	6	79	24	11 905
Krapinsko-zagorska	6 634	88	1	43	17	6 783
Li ko-senjska	4 796	24	1	18	10	4 849
Me imurska	6 457	65	6	64	6	6 598
Osje ko-baranjska	14 984	424	26	271	62	15 767
Po0ezko-slavonska	5 554	83	4	37	8	5 686
Primorsko-goranska	2 826	102	4	53	15	3 000
Sisa ko-moslava ka	9 375	105	2	49	27	9 558
Splitsko-dalmatinska	13 267	106	6	72	18	13 469
Šibensko-Kninska	5 977	38	5	24	31	6 075
Vara0dinska	8 723	138	7	66	20	8 954
Viroviti ko-podravska	8 143	104	13	109	37	8 406
Vukovarsko-srijemska	9 234	288	10	118	48	9 698
Zadarska	6 418	55	4	26	12	6 515
Zagreba ka	14 784	171	6	128	18	15 107
ukupno	172 096	2 612	132	1 718	445	177 003

Izvor: MPRRR, Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, 2008.

Promatraju i prosje nu veli inu poljoprivrednih gospodarstava prema posjedu zemljizta, najve a gospodarstva nalazimo u 0upanijama isto nog dijela Hrvatske. Prosjek Hrvatske je 5,9 ha, a samo 4% poljoprivrednih gospodarstava ima posjed zemljizta ve i od 20 ha. Istovremeno ova kategorija gospodarstava dr0i ak 50% ukupne povrzine u posjedu.

Poljoprivredna gospodarstva i zemljizte u posjedu, po razredima, 2007.

0upanija	razredi, ha								
	<3		≥3 i <20		≥20		ukupno PG		
	broj PG	ha	broj PG	ha	broj PG	ha	broj PG*	ha	Ø ha
Bjelovarsko-bilogorska	3 463	5 034	7 986	58 682	601	25 972	13 084	89 688	6,9
Brodsko-posavska	2 768	3 601	3 619	23 472	519	62 363	7 668	89 437	11,7
Dubrova ko-neretvanska	6 437	5 196	212	1 048	7	288	7 274	6 532	0,9
Grad Zagreb	3 249	3 099	968	5 505	44	6 957	4 933	15 561	3,2

Istarska	3 076	3 474	1 265	8 127	101	6 504	5 444	18 106	3,3
Karlova ka	1 717	2 421	2 845	18 765	70	3 281	5 959	24 466	4,1
Koprivni ko-kri0eva ka	3 412	5 126	7 577	52 754	337	16 135	11 912	74 014	6,2
Krapinsko-zagorska	3 968	5 387	1 404	6 969	17	9 243	6 591	21 599	3,3
Li ko-senjska	860	1 397	2 195	15 386	39	1 748	4 825	18 531	3,8
Me imurska	3 417	4 746	2 521	15 000	128	10 371	6 595	30 118	4,6
Osje ko-baranjska	6 480	6 423	5 708	42 643	1 488	154 180	15 726	203 247	12,9
Po0ezko-slavonska	2 217	3 092	2 743	18 075	277	19 657	5 698	40 824	7,2
Primorsko-goranska	1 705	1 176	417	2 878	56	6 586	2 993	10 640	3,6
Sisa ko-moslava ka	3 048	4 378	4 668	28 855	239	16 855	9 443	50 089	5,3
Splitsko-dalmatinska	9 272	6 336	637	3 446	25	1 607	13 441	11 389	0,8
Šibensko-Kninska	3 423	2 575	156	776	7	248	6 017	3 598	0,6
Vara0dinska	4 866	7 063	3 274	18 101	77	6 092	8 887	31 256	3,5
Viroviti ko-podravska	3 374	3 123	2 513	19 920	661	61 387	8 385	84 430	10,1
Vukovarsko-srijemska	2 755	2 385	3 637	30 652	1 316	92 876	9 704	125 913	13,0
Zadarska	4 552	4 152	697	4 566	53	5 511	6 482	14 229	2,2
Zagreba ka	6 014	8 886	7 689	47 331	217	14 663	14 966	70 881	4,7
ukupno RH	80 073	89 070	62 731	422 951	6 279	522 525	176 027	1 034 546	5,9

Izvor: MPRRR, Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, 2008.

*razlika do ukupno odnosi se na PG bez zemljišta

RH je, unato zna ajnim proizvodnim potencijalima, joz uvijek neto uvoznik hrane. Usporedba stopa rasta izvoza, uvoza i bilance u zadnja dva etverogodiznja razdoblja (2000.-2003 i 2004.-2007) pokazuje da je stopa rasta izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda bila 87,3%, dok je uvoz rastao po stopi od 85,0%. Gotovo identi ne prosje ne stope rasta izvoza i uvoza rezultirale su pogorzanjem bilance za 81,8%, odnosno bitno br0im rastom deficita u apsolutnom iznosu. Me utim, u zadnjih deset godina udio poljoprivredno-prehrambenog deficita u ukupnom nikada nije premazio 9% (8,7% u1998. godini), a u 2007. godini iznosio je samo 6,2%.

Isto tako, prosje an stupanj pokrivenosti uvoza izvozom za poljoprivredno-prehrambene proizvode zadnjih je deset godina uvijek bio vizi od prosjeka za ostale proizvode. Tako je u zadnjem etverogodiznjem razdoblju u poljoprivredi iznosio 58,5% a za ostale proizvode 47,0%, dok je u 2007. godini iznosio 61,4% u poljoprivredi a 46,6% za ostale proizvode.

Najva0nija izvozna odredizta u 2007. su tr0izta susjednih zemalja: Bosna i Hercegovina (32%), Italija (16%), Slovenija (9%), Srbija (6%) te tr0izte Japana (5%) zahvaljuju i izvozu tuna. U strukturi uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda prema zemljama podrijetla dominiraju

europske zemlje: Italija (12%), Njemačka (11%), Mađarska (7%) i Nizozemska (7%) iz kojih se uvozi više od trećine ukupne vrijednosti uvezenih proizvoda.

Najvažniji izvozni proizvodi u 2007. su: rafinirani bijeli šećer (15,1%), cigarete (7,9%), pšenica (7,6%), Vegeta i pripravci za juhe (4%), pivo (2,4%), tune (1,8%) i dr., dok su najvažniji uvozni proizvodi: Ova goveda (3,3%), svinjsko meso (3,1%), uljane pogače (2,5%), šećer (2,5%), kava (2,1%), ostali sir (2%), i dr.

U proizvodnji pšenice i kukuruza, kao i u proizvodnji mesa peradi, jaja, meda, vina i mandarina Hrvatska je u suvizku ili na pragu samodostatnosti. Manjkavost RH iskazana je kod većine poljoprivrednih proizvoda, posebice kod goveđeg i svinjskog mesa, mlijeka, povrća i voća.

3.6. Šumarstvo

U Republici Hrvatskoj zume i zumska zemljišta pokrivaju, prema najnovijim podacima (2006.) zumskogospodarske osnove područja 2.688.687 ha, što iznosi gotovo 48% kopnene površine, a same zume 2.402.782 ha, što iznosi 43%, te se može zaključiti da je zumovitost Republike Hrvatske u posljednjih 10 godina porasla. Gospodarenje zumama obuhvaća uzgoj, zaštitu i koriztenje zuma te izgradnju i održavanje zumskih prometnica sukladno sveeuropskim kriterijima za održivo gospodarenje zumama, s ciljem ispunjavanja njihove gospodarske, ekološke i socijalne funkcije i pozitivnog utjecaja na kvalitetu života. S obzirom na zemljopisni položaj, odnosno činjenicu da teritorijem Republike Hrvatske prolazi granica između eurosibirsko - sjevernoameričke i mediteranske regije, razlikujemo preko 60 zumskih zajednica te oko 4.500 biljnih vrsta i podvrsta. Bjelogoričnih zuma je 84 %, a crnogoričnih 16%.

Zumama u vlasništvu države gospodari poduzeće Hrvatske zume d.o.o., a privatnim zumama njihovi vlasnici.

Privatne zume zauzimaju dvadesetak posto ukupne zumske površine u Republici Hrvatskoj, od čega polovica na primorskom kršu. Ovim površinama gospodari blizu 600.000 vlasnika na oko 1.500.000 parcela. Ovako rascjepkani zumski posjed prosječno je veličine 0,76 ha. Osim toga, u privatnim zumama procijenjena drvena masa iznosi oko 80 m³/ha, s trendom pada zalihe, što znatno zaostaje za onom u državnim zumama koja iznosi 190 m³/ha. Vlasnici privatnih zuma u najvećem broju slučajeva pripadaju starijoj populaciji seoskog stanovništva, mnogi ne vode brigu o svom zumskom posjedu, ili više nemaju prebivalište u mjestu gdje im je zuma. Državne potpore privatnom zumarstvu do sada su bile zanemarive, kao i znanstvena istraživanja. Donošenjem novog Zakona o zumama krajem 2005. godine zumarska politika prepoznala je mogućnost i provedbu da se i vlasnicima privatnih zuma da prilika za uključivanje u

gospodarstvo i stvaranje dohotka, a ujedno i zaštititi njihove zume od daljnje devastacije i propadanja, te preokrenuti trend pada vrijednosti privatnih zuma. Navedenim Zakonom su vlasnici zuma oslobođeni veće dijela izdvajanja koja su do tada imali iz dohotka od zumarstva, te im je po prvi put omogućeno dobivanje sredstava iz naknade za korištenje opće korisnih funkcija zuma (OKF-a), koja su se do tada koristila gotovo isključivo za gospodarenja državnim zumama na krku. Za provedbu spomenutih mjera državne politike na unaprijeđivanje stanja i gospodarenja privatnim zumama zakonom je osnovana javna ustanova žumarska savjetodavna služba koja iste provodi kroz javne ovlasti. Daljnjim jaćanjem kapaciteta žumarske savjetodavne službe nastaviti će se još brže pozitivni pomaci u privatnim zumama, jer se počinje javljati interes zumoposjednika za gospodarenje zumom te je sve više mladih zumoposjednika i onih koji okrupnjuju svoj zumski posjed.

Posljednje dvije godine u žumarskoj politici postoji svijest da poboljšano gospodarenje zumama stvara novu proizvodnju dobara i usluga, pomaže i na taj način stvaranje dodatnih radnih mjesta i dohodaka, te tako u većoj mjeri pridonosi razvoju ruralnih područja.

3.7. Ribarstvo

Sektor ribarstva u Republici Hrvatskoj obuhvaća mjere gospodarenja morskim i slatkovodnim resursima. Morsko ribarstvo uključuje uzgoj morske ribe i drugih morskih organizama, gospodarski ribolov, mali ribolov, sportski i rekreacijski ribolov, dok se slatkovodno ribarstvo dijeli na uzgoj slatkovodne ribe i drugih vodenih organizama, gospodarski ribolov i sportski ribolov. Ribarski sektor ima mali udjel u BDP-u, ali broji oko 20.000 zaposlenih zbog čega ima izraženu socioekonomsku ulogu. Gotovo 70% ribolova, uzgoja i prerade odvija se u ruralnim područjima i na otocima gdje su drugi izvori zarade ograničeni. Kombinirana gospodarstva, pogotovo u ruralnim područjima i na otocima, posebna su i jedinstvena mogućnost pronalaska kompatibilnosti između akvakulture i drugih djelatnosti, naročito turizma te doprinosi ruralnom razvitku. Uz uzgoj morske ribe (marikulturu) vrlo značajan aspekt ruralnog razvoja je i uzgoj slatkovodne ribe koji isto tako omogućava objedinjavanje turizma i gospodarske djelatnosti, a što također pozitivno utječe na ruralni razvoj.

Ribarstvo u Hrvatskoj je ribarstvo u kojem se lovi mnogo vrsta ribe. Gledajući biološke uvjete za ribarstvo, u Jadranskom moru je ukupno 410 vrsta ribe, od čega se gospodarski iskorištava 100 vrsta. Ovo je tipična situacija u ribarstvu koje je orijentirano na mnogo vrsta, te je karakteristična za sve mediteranske zemlje.

Promatramo li slatkovodno ribarstvo, glavne slatkovodne vrste su zaran (*Cyprinus carpio*), bijeli amur (*Ctenopharyngodon idella*), linjak (*Tinca tinca*), som (*Silurus glanis*), smu (*Stizostedion lucioperca*), ztuka (*Esox lucius*) i kalifornijska pastirva (*Oncorhynchus mykiss*).

Cjelokupna proizvodnja u morskom ribarstvu (uklju uju i ulov i morsku akvakulturu) dosegla je 45.000 tona u 2005. godini i porast od 50% u odnosu na 2002. i tadaznjih 30.000 tona. Promatraju i ukupnu proizvodnju ribe u Hrvatskoj, morska akvakultura sudjeluje s oko 10.000 tona ili 22%, u ukupnom ulovu, dok u svjetskim razmjerima uzgoj predstavlja preko 50% ulova. Ÿto se ti e industrije za preradu ribe zbog iznenadnog gubitka trŃizta srednje Europe proizvodnja konzervirane ribe je pala tri puta u usporedbi s 2001, dok je ostali program prerade ribe zna ajno porastao.

Tablica 8: Ulov ribe po kategorijama

Godina	Ulov po kategorijama (t)			
	Ukupno	Plava	Pridnena	Ostalo
2000	20.971	17.072	2.365	1.534
2001	17.594	13.572	2.567	1.455
2002	19.500	14.500	3.200	1.800
2003	29.102	24.369	3.556	1.177
2004	31.937	26.381	4.325	1.231
2005	34.661	28.621	4.573	1.467
2006	37.856	31.646	4.857	1.353

Izvor: MPRRR, 2008.

U 2004. godini Uprava ribarstva po ela je prikupljati podatke i pratiti ulov gospodarskih slatkovodnih ribara. U istoj godini uvedene su i kvote, koje su joz na snazi, dopuztenog ulova slatkovodnih vrsta. Ulov alohtonih slatkovodnih vrsta nije ograni en ni u kom slu aju. Podaci o ulovu iz godina koje prethode 2004. nisu dostupni.

Tablica 9: Ukupni ulov u slatkovodnom ribarstvu

Vrsta	2004.	2005.	2006.
Ťran (<i>Cyprinus carpio</i>)	1.454	2.587	1.514
Som (<i>Silurus glanis</i>)	4.085	3.193	3.301
Smu (<i>Stizostedion lucioperca</i>)	1.130	1.466	1.680
Ťuka (<i>Esox lucius</i>)	650	1.428	2.616
Deverika (<i>Abramis brama</i>)	14.830	15.501	7.427
Ke iga (<i>Acipenser ruthenus</i>)	100	38	206
Linjak (<i>Tinca tinca</i>)	24	12	47

Jez (<i>Leuciscus idus</i>)	742	2.519	1.152
Bolen (<i>Aspius aspius</i>)	729	857	361
Ostale autohtone vrste	10.713	13.847	6.189
Ostale alohtone vrste	10.753	9.804	8.695
UKUPNO	45.210	51.252	35.194

Izvor: MPRRR, 2008

3.8. Ostale gospodarske djelatnosti na selu

Putem diversifikacije ruralnih ekonomskih aktivnosti, poljoprivrednici i ostalo ruralno stanovništvo u posljednje vrijeme pokuzavaju osigurati dodatne izvore prihoda.

Ruralni turizam, tradicijski obrti, izravna prodaja, pogoni za prodaju na farmama, nepoljoprivredne usluge ili pogoni za koristenje obnovljivih izvora energije, pridonose razvoju ruralnih podruja. Me u djelatnostima, zasigurno najve i zna aj ima ruralni turizam.

Ruralni turizam je spektar aktivnosti, usluga i dodatnih sadr0aja koje organizira ruralno stanovništvo, uglavnom, na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u cilju privla enja turista u vlastito podru je te stvaranje dodatnog prihoda. Slu0bena statistika poznaje samo pojam kontinentalnog turizma te govori da su u ukupnom turisti kom prometu RH u 2006., kontinentalne 0upanije (bez Grada Zagreba) sudjelovale sa 5,2 % dolazaka i 2,2 % no enja.

Ruralni prostor, kao osnovni resurs za razvoj ruralnog turizma, ogroman je potencijal u zadovoljavanju potreba gradskog stanovništva za mirom i prostorom za rekreaciju na otvorenom. Ruralni turizam uklju uje posjet nacionalnim parkovima i parkovima prirode te ostaloj baztini u ruralnom prostoru, panoramske vo0nje, u0ivanje u ruralnom krajoliku i boravak na turisti kim selja kim gospodarstvima.

Turizam na selja kom gospodarstvu odnosi se na pru0anje turisti kih, ugostiteljskih usluga i drugih aktivnosti u OPG otvorenim za izletnike i turiste. Registrirana turisti ka selja ka obiteljska gospodarstva u Hrvatskoj ve 10 godina, od kada se vodi registar, su u stalnom uzlaznom trendu i kontinuiranom razvoju.

Prema podacima iz o0ujka 2007. godine (izvor HGK) u Republici Hrvatskoj je registrirano 352 (TSOG) s ukupno 886 kreveta. Od ukupnog broja registriranih TSOG njih 288 ili 81 % nudi usluge prehrane, dok ih 207 ili 59 % ima kuzaonice (vina, rakije i dr.).

Najve i broj registriranih turisti kih selja kih gospodarstava je u Dubrova ko-neretvanskoj 0upaniji, njih 70 ili 20%, a slijedi Istarska 0upanija sa 64 ili 18%.

4. Sustav provedbe politike ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj

4.1. Polazišta provedbe politike ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj

U strukturi ruralnih područja i ruralnih kućanstava poljoprivreda čini samo jedan vize ili manje značajan dio koji je vrlo povezan s drugim gospodarskim djelatnostima, društvenim i prirodnim okruženjem. Do sada se većina pozornosti usmjeravala na poljoprivredne probleme, a ne na sveukupnost ruralnog područja, što treba mijenjati. Ciljevi i smjernice djelovanja poljoprivredne politike odgovor su na potrebu unapređenja stanja u sektoru, kako bi se ispravno nosili s izazovima i poteškoćama koje nose međunarodne integracije, što se naročito odnosi na obveze Republike Hrvatske prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i na kretanja Zajednice poljoprivredne politike Europske unije.

Međutim, ekonomski razvoj ruralnih područja ne može se ostvariti usredotočenjem samo na poljoprivredni, zoološki ili ribarski sektor, odnosno ne smije se zanemariti sredina u kojoj se takva proizvodnja odvija. Dugoročni održivi razvoj ruralnih područja je strateški cilj gospodarskog razvoja, budući da i drugi gospodarski i društveni sektori imaju veliki utjecaj na razvoj ruralnih područja, npr. infrastruktura, obrazovanje, promet i veze, razvoj malog i srednjeg poduzetništva, razvoj uslužnih djelatnosti, turizam, zaštita okoliša, zdravstvo i socijalna skrb, razvoj civilnog društva, itd.

4.2. Uloga Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja

Primarnu ulogu u usmjeravanju u ulogu u ruralnom razvitku koji je povezan sa djelatnošću u poljoprivredi, zoološtvu ili ribarstvu (tj. gospodarskim djelatnostima koje su najviše u dijelom smještene u ruralnim područjima) ima Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (MPRRR).

MPRRR treba osigurati da politika ruralnog razvoja, koja se provodi u njegovoj nadležnosti i čiji je cilj povećanje konkurentnosti ključnih gospodarskih sektora u ruralnim područjima (poljoprivreda, zoološtvu, ribarstvo, lovstvo, prehrambena industrija i dr.), također izravno doprinese povećanju gospodarske aktivnosti, konkurentnosti i održivosti te ekonomskom razvitku i dugoročnom povećanju životnog standarda ruralnog stanovništva. Ruralni razvoj uključuje djelovanje svih ključnih gospodarskih sektora u ruralnim područjima te politika ruralnog razvoja ne može biti u korist samo određenih skupina stanovništva, npr. poljoprivrednika. Korisnici

politike ruralnog razvoja jesu sve skupine stanovnika (poljoprivrednici, poduzetnici, obrtnici, radnici i dr.), odnosno ona mora biti na korist itavom druztvu.

Kao institucija koja je obino odgovorna za usvajanje i provedbu odre enih standarda na podru ju zazitite okoliza, veterinarstva, dobrobiti Oivotinja, op e sigurnosti prehrane i zazitite potroza a, itd. te za nadzor nad institucijama zadu0enima za kontrolu, pra enje i zirenje informacija, MPRRR e imati odluju i utjecaj na ruralni razvoj. MPRRR treba tako er imati vode u uloga u prijenosu primjera %dobre prakse+pri provedbi politike ruralnog razvoja dr0ava lanica EU-a u Hrvatsku.

U svjetlu budu eg lanstva u Europskoj uniji, izrada programa ruralnog razvoja, administrativna struktura za provedbu, kontrolu i pra enje te ocjenu provedbe programa ruralnog razvoja pod nadle0noz u MPRRR -a, prilago avaju se zahtjevima i na elima Europske unije, kroz koriztenje pretpristupnih programa. Program ruralnog razvoja (Rural Development Programme) temeljni je dokument za provedbu politike ruralnog razvoja koji sadr0i sve programe i mjere potpore ruralnom razvoju. U svrhu njegove provedbe potrebno je uspostaviti sustave u inkovite kontrole, pra enja i ocjene u inkovitosti programa ruralnog razvoja i osnovati Odbor za pra enje provedbe programa ruralnog razvoja.

MPRRR je istovremeno nadle0no za provedbu niza takozvanih %horizontalnih mjera+ koje su povezane sa provedbom politike ruralnog razvoja. Osim izrade nacionalnog programa ruralnog razvoja sukladno strukturi i zahtjevima Europske unije, one uklju uju i osnivanje Integriranog administrativnog i kontrolnog sustava (IACS) za upravljanje i kontrolu pla anja koja se vrze u okviru razli itih shema potpora poljoprivredi i ruralnom razvoju te osnivanje sustava za prikupljanje ra unovodstvenih podataka poljoprivrednih gospodarstava (FADN) i uskla ivanje njezina rada sukladno zahtjevima Europske unije.

4.3. Institucijski okvir

S obzirom na zna aj gospodarskih djelatnosti i aktivnosti javnog sektora u nadle0nosti MPRRR za razvoj i o uvanje ruralnih prostora, ovo ministarstvo ima vode u ulogu u osmizljavanju i provedbi politike ruralnog razvoja. Za naglasiti je, me utim, da razvojni prioriteti i programi u nadle0nosti ovog ministarstva moraju biti uskla eni i uklju eni u cjelokupnu razvojnu mre0u koja uklju uje i druga ministarstva i tijela javne uprave, kao i lokalne uprave i samouprave.

Ruralni razvoj uklju uje multifunkcionalni koncept, gdje se odre eni broj va0nih aktivnosti, usmjerenih na ubrzanje procesa razvoja ruralnih podru ja, odvija na razini pojedinih dr0avnih tijela, od kojih su uz MPRRR, najzna ajnija:

1. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva (razvoj malog i srednjeg poduzetništva u ruralnim područjima)
2. Ministarstvo regionalnog razvoja, zumarstva i vodnog gospodarstva (regionalna razvojna politika, infrastruktura, zumarstvo)
3. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture (prometna povezanost, elektroničke komunikacije, infrastruktura)
4. Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (pitanja zaštite okoliša, prostorno planiranje)
5. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (jačanje obrazovnog sustava u ruralnim područjima, s posebnim naglaskom na neformalno obrazovanje)
6. Ministarstvo kulture (očuvanje i nadzor bioraznolikosti i cjelovitosti ekosustava i krajobrazca unutar i izvan zaštićenih područja)
7. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (jačanje sustava zdravstvene i socijalne skrbi u ruralnim područjima).
8. Ministarstvo turizma (razvoj turizma u ruralnim područjima)

Nadalje, u nadležnosti Općunija, gradova i općina postoje upravna tijela (upravni odjeli ili službe) nadležna za pitanja razvoja, uključujući i ruralni razvoj. K tome, u većini Općunija postoje i ustanove kao što su: Općunijske razvojne agencije, poduzetnički centri¹, tehnološki centri i druge koje rješavaju gospodarska i druga razvojna pitanja na Općunijskoj i lokalnoj razini. Te su ustanove u većoj ili manjoj mjeri razvile i određeni stupanj partnerstva i suradnje sa srednjim vladinim tijelima. U pravilu osnivači tih tijela/ustanova su Općunije, gradovi i općine.

U ovom trenutku politike i programi ruralnog razvoja iz različitih ustanova i razina javne uprave nisu dostatno usklađeni i koordinirani. Imaju li u vidu složenost problema ruralnog razvitka, koji uključuje poljoprivredu, zumarstvo i ribarstva s ostalim gospodarskim djelatnostima, nužno je uspostaviti usku suradnju različitih tijela državne uprave, ali i drugih dionika, radi što kvalitetnije provedbe politike ruralnog razvoja.

Zbog svoje složenosti i dugotrajnosti, proces ruralnog razvoja aktivnu i stalnu uključenosť poslovnog i civilnog sektora, posebice na lokalnoj razini. Lokalne razvojne inicijative bit će djelotvornije i trajnije, budu li se zasnivale na komplementarnoj suradnji sva tri sektora: javnog,

---

¹ Županijski i lokalni centri za podršku srednjim i malim poduzećima konzultantskim uslugama, informiranjem, stručnom izobrazbom i promicanjem poduzetništva.

poslovnog i civilnog. Organizacije civilnog društva (OCD) dokazale su se svojim djelovanjem na području informiranja i neformalnog obrazovanja - edukacijom i treningom, izravno ili posredno vezanima uz ruralni razvoj (teme poput strateškog planiranja, pisanja projekata u skladu sa zahtjevima fondova EU, upravljanja projektnim ciklusom, organiziranja zajednice i sl.) te poticanjem, pomaganjem i sudjelovanjem u različitim aktivnostima na terenu. Poslovni sektor u sve se ve ojoj mjeri afirmira kao nezaobilazni sudionik razvojnih projekata na svim razinama. Najez e ima ulogu investitora zasnovanu na novim obrascima privatno-javnog partnerstva, uvo enja inovativnih poslovnih pristupa, podupiranja dobre prakse, pokretanja kooperacije za razvoj i sl.

5. SWOT analiza ruralnih područja

Raspoloživi statistički podaci i rezultati prijaznijih istraživanja, koji su zbog obujma materijala tek u manjem dijelu prikazani u prethodnim poglavljima, omogućili su stvaranje liste glavnih prednosti ili snaga, kao i slabosti ruralnih područja Hrvatske. Isto tako, ukratko su navedene vanjske priloge koje mogu poslužiti za planiranje razvoja, kao i prijetnje zbog kojih ga mogu onemogućiti ili usporiti.

Najvažnije snage i slabosti, kao "unutražnji" imbenici, te priloge i prijetnje, kao vanjske priloge i ograničenja razvoja, navedeni su u slijedećoj tablici.

Tablica 10: Snage, slabosti, priloge i prijetnje ruralnih područja Republike Hrvatske

Snage (S)	Slabosti (W)	Priloge (O)	Prijetnje (T)
Očuvani okoliš	Slabija dostupnost fizičke infrastrukture u odnosu na urbana područja	Stabilni makroekonomski pokazatelji na razini države	Spor proces strukturnih reformi
Raznolikost krajolika	Niža razina društvene infrastrukture u odnosu na urbana područja	Izgrađenost autocesta i razvoj telekomunikacija	Depopulacija i starenje stanovništva u ruralnim područjima
Kulturno i povijesno nasljeđe	Financijski i organizacijski slabe jedinice lokalne samouprave	Novi trendovi u turističkoj potražnji	Izrazito neujednačen regionalni razvoj
Postojanje tradicijskih vještina i proizvoda	Napuštena naselja i zapuštene poljoprivredne površine	Povoljan geografski položaj RH	Spori napredak razminiranja u područjima koja su bila zahvaćena ratom
Šumska područja s potencijalom za lovni turizam i iskorištenje drva	Niža razina obrazovanosti u odnosu na urbana područja	Jačanje multifunkcionalne uloge poljoprivrede i ruralnog prostora u društvu i gospodarstvu	Niska zaposlenost i viša ovisnost o transferima u ruralnim područjima
Raznovrsnost poljoprivredne proizvodnje	Nizak stupanj (samo)inicijative na lokalnoj razini	Jačanje sektora proizvodnje energije iz obnovljivih izvora	Nedostatak koordinacije između programa i aktivnosti u ruralnim prostorima
Sektor malog i srednjeg poduzetništva u razvoju	Slabo razvijeno gospodarenje otpadnim vodama i otpadom	Trend decentralizacije u politici ruralnog i regionalnog razvoja EU	Niski stupanj organizacije civilnog društva i lokalnih inicijativa
Uzlazni trend ruralnog turizma	Manjak iskustva i znanja o programima ruralnog razvoja	Horizontalno i vertikalno povezivanje radi povećanja	Visok udjel ekološki ranjivih područja

		konkurentnosti	
Skupine i pojedinci s iskustvom u razvojnom regionalnom planiranju	Usitnjenost i razjedinjenost poduzetničkih inicijativa	Promjene u svijesti potrošača glede prehrane, zaštite životinja i očuvanja okoliša	Problemi vlasništva nad nekretninama i tržišta nekretnina
Porast poduzetničkih inicijativa	Nedostatak radne snage u ruralnim područjima	Širenje tržišta bez trgovinskih barijera	Odbojnost prema ruralnom u društvenom sustavu
Centralizirani nadzor nad šumskim resursima		Pretpristupni i drugi programi EU	

Izvor: MPRRR, 2008.

5.1. SWOT matrica

Lista snaga, slabosti, prigoda i prijetnji omogućeava izradu SWOT matrice iz koje se mogu uočiti najizglednije prigode i najveći problemi ruralnog razvitka prema navedenim imbenicima. Uz to, mogu se izdvojiti slučajevi gdje se pojedine snage suočavaju s prijetnjama i situacije gdje postoje problemi za iskoriztenje prigoda zbog unutraznjih slabosti.

Iz prvog kvadranta (gornjeg lijevog) SWOT matrice možemo izdvojiti nekoliko ukrztanja snaga i prigoda:

- Okoliš i tradicijska proizvodnja nameću se kao snaga koja može iskoristiti prigodu u promjenama u potrošnji i svijesti potrošača općenito;
- Jačanje malog poduzetništva, kao i drugih sektora osim poljoprivrede, omogućuju promizljanje u svrhu iskoriztenja prigode u dijelu prigoda koje donosi trend jačanja multifunkcionalne uloge ključnih ruralnih sektora (poljoprivreda i zumarstvu).

U drugom kvadrantu matrice navedene su snage koje iskoriztenje je ograničeno odgovarajućim prijetnjama. U tom smislu, spore strukturne reforme i koordinacija aktivnosti, zajedno sa demografskim problemima, otežavaju bolje iskoriztenje snaga navedenih u istom kvadrantu.

Tablica 11: SWOT matrica ruralnih područja Republike Hrvatske

	Prigode (O)		Prijetnje (T)	
Snage (S)	<ul style="list-style-type: none"> • Očuvani okoliš • Raznolikost krajolika • Kulturno i povijesno nasljeđe • Postojanje tradicijskih vještina i proizvoda 	<ul style="list-style-type: none"> • Novi trendovi u turističkoj potražnji • Promjene u svijesti potrošača glede prehrane, zaštite životinja i očuvanja okoliša 	<ul style="list-style-type: none"> • Skupine i pojedinci s iskustvom u razvojnom regionalnom planiranju 	<ul style="list-style-type: none"> • Spor proces strukturnih reformi • Izrazito neujednačen regionalni razvoj • Nedostatak koordinacije između programa i aktivnosti u ruralnim prostorima • Nedostatak statističkih

				<p>podataka o ruralnim područjima</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niski stupanj organizacije civilnog društva i lokalnih inicijativa
	<ul style="list-style-type: none"> • Uzlazni trend ruralnog turizma • Sektor malog i srednjeg poduzetništva u razvoju • Šumska područja s potencijalom za lovni turizam i iskorištenje drva • Raznovrsnost poljoprivredne proizvodnje 	<ul style="list-style-type: none"> • Jačanje multifunkcionalne uloge poljoprivrede i ruralnog prostora u društvu i gospodarstvu • Jačanje sektora proizvodnje energije iz obnovljivih izvora • Širenje tržišta bez trgovinskih barijera 	<ul style="list-style-type: none"> • Sektor malog i srednjeg poduzetništva u razvoju • Uzlazni trend ruralnog turizma • Porast poduzetničkih inicijativa 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski stupanj organizacije civilnog društva i lokalnih inicijativa • Depopulacija i starenje stanovništva u ruralnim područjima
			<ul style="list-style-type: none"> • Raznovrsnost poljoprivredne proizvodnje • Postojanje tradicijskih vještina i proizvoda 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska zaposlenost i viša ovisnost o transferima u ruralnim područjima
Slabosti (W)	<ul style="list-style-type: none"> • Slabija dostupnost fizičke infrastrukture u odnosu na urbana područja • Niža razina društvene infrastrukture u odnosu na urbana područja 	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilni makroekonomski pokazatelji na razini države • Izgrađenost autocesta i razvoj telekomunikacija 	<ul style="list-style-type: none"> • Manjak iskustva i znanja o programima ruralnog razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak statističkih podataka o ruralnim područjima • Spor proces strukturnih reformi
	<ul style="list-style-type: none"> • Financijski i organizacijski slabe jedinice lokalne samouprave • Slabo razvijeno gospodarenje otpadnim vodama i otpadom • Manjak iskustva i znanja o programima ruralnog razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Trend decentralizacije u politici ruralnog i regionalnog razvoja EU • Pretpristupni i drugi programi EU 	<ul style="list-style-type: none"> • Slabija dostupnost fizičke infrastrukture u odnosu na urbana područja • Niža razina društvene infrastrukture u odnosu na urbana područja 	<ul style="list-style-type: none"> • Depopulacija i starenje stanovništva u ruralnim područjima • Izrazito neujednačen regionalni razvoj
	<ul style="list-style-type: none"> • Usitnjenost i razjedinjenost poduzetničkih inicijativa 	<ul style="list-style-type: none"> • Horizontalno i vertikalno povezivanje radi povećanja konkurentnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Niža razina obrazovanosti u odnosu na urbana područja • Nizak stupanj (samo)inicijative na lokalnoj razini • Usitnjenost i 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska zaposlenost i viša ovisnost o transferima u ruralnim područjima • Niski stupanj organizacije civilnog društva i lokalnih inicijativa

			razjedinjenost poduzetničkih inicijativa	
			<ul style="list-style-type: none"> Slabo razvijeno gospodarstvo otpadnim vodama i otpadom 	<ul style="list-style-type: none"> Visok udjel ekološki ranjivih područja

Postoje i prigode zireg ili u0eg okru0enja koje ne mo0emo iskoristiti ukoliko ne uklonimo ili ubla0imo postoje e slabosti. Tre i kvadrant matrice ukazuje na takve slu ajeve, pa vidimo da neka od ostvarenih postignu a i trendova (npr. u izgradnji autocesta i telekomunikacijskih sustava) ne mo0emo iskoristiti zbog slabosti u druztvenoj infrastrukturi, nedostatka znanja o ruralnom razvoju ili zbog slabosti lokalne samouprave.

Slu ajevi iz etvrtog kvadranta matrice upu uju na podru ja najve ih problema, gdje se slabosti ruralnih podru ja dodatno optere uju prijetnjama okoline. U ovom segmentu mo0emo promizljati gotovo isklju ivo o dugoro nim mjerama koje bi mogle polu iti pozitivne razvojne pomake.

Uzimaju i u obzir navedene slabosti i prijetnje, jasnije je zasto ruralna podru ja u Republici Hrvatskoj, unato velikom gospodarskom i druztvenom zna enju, stagniraju u razvoju ili ak nazaduju. Povijesna zbivanja i dosadaznje razvojne politike dovele su do toga da mo0emo utvrditi kako na 92% dr0avne povrzine, gdje 0ivi 47% stanovnistva nalazimo:

- slabo razvijeno gospodarstvo koje u najve oj mjeri nije trozkovno konkurentno;
- znatno slabije razvijenu komunalnu infrastrukturu nego na urbanim podru jima;
- ja e izra0ene negativne uinke Domovinskog rata;
- sna0nu Depopulaciju ruralnih podru ja i nepovoljnu demografsku strukturu;
- nedostatak koordinacije razvojnih programa i nedostatak inicijative u lokalnoj zajednici.

6. Vizija ruralnog razvoja

Ruralno područje RH je područje privlačno za sve njegove stanovnike i posjetitelje, posebno i ugodno za život, rad i boravak.

Strategija polazi od pretpostavke da korjenite promjene u razvoju ruralnog prostora Hrvatske traže bitno poboljšanje uvjeta za rad i život stanovništva na tom prostoru.

Vizija razvoja ruralnog područja Hrvatske uključuje:

Kvaliteta života ruralnog stanovništva neprekidno se poboljšava, a razlike u životnom standardu između ruralnog i urbanog stanovništva se smanjuju; Ruralna područja su vitalna i privlačna mjesta za život i rad, s razvijenim raznolikim gospodarskim mogućnostima u skladu s lokalnim uvjetima i obilježjima; Dinamičkim vezama između sela, manjih gradova i gradskih područja, ruralna područja doprinose razvoju gospodarstva u cjelini; Ruralna područja sposobna su brzo se prilagoditi gospodarskim, društvenim, kulturnim, ekološkim i tehnološkim promjenama i potpuno se integrirati u tržišno gospodarstvo; Ruralna područja razvijaju se održivo održavanjem ravnoteže između gospodarskog napretka, očuvanja okoliza i društvene stabilnosti ruralnih zajednica.

7. Strateški ciljevi

Kod definiranja strategije razvoja valja imati na umu i ostale ciljeve kojima ciljevi ruralnog razvoja moraju doprinijeti. Budući da nacionalni ciljevi razvoja postoje od 2005. može se odrediti i tzv. hijerarhija ciljeva u svrhu boljeg razumijevanja i povezivanja sa odabranim akcijama.

Hrvatski Ured za strategiju razvitka u 2005. je izradio Nacionalnu strategiju razvoja koja slijedi tri globalna cilja razvoja:

1. postizanje ubrzanog rasta realnog BDP-a i zaposlenosti, kao i bolji životni standard u usporedbi s bogatijim regijama Europe;
2. postizanje veće konkurentnosti nacionalnog gospodarstva u usporedbi s razvijenijim regijama Europe;
3. smanjenje regionalnih nejednakosti unutar zemlje stvaranjem povoljnih uvjeta za socijalno-ekonomski razvitak u najzadnijim regijama.

U svrhu ostvarenja pretpostavki strategije definirani su strateški ciljevi ruralnog razvoja za razdoblje od 2008. . 2013. godine koji odgovaraju gore navedenim globalnim ciljevima i doprinose njihovom ostvarenju:

1. **Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora**
2. **Očuvanje, zaštita i održiva uporaba okoliša, krajolika, prirodnog i kulturnog naslijeđa**
3. **Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima i proširenje gospodarskog programa ruralnog gospodarstva**
4. **Poboljšanje učinkovitosti institucijsko okruženja**

8. Prioriteti i mjere za provedbu strateških ciljeva

8.1. Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora

8.1.1. Prioritet: Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora

- a) Restrukturiranje i modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
- b) Priprema za usvajanje i primjenu standarda zaštite okoliša, dobrobiti životinja, zaštite potrošača, sigurnosti hrane i standarda kvalitete u poljoprivrednom, šumarskom i ribarskom, odnosno prehrambenom sektoru
- c) Dodavanje vrijednosti poljoprivrednim i šumskim proizvodima;
- d) Poboljšanje upravljanjem i povećanje gospodarske vrijednosti privatnih zemalja
- e) Nastavak provođenja svih Operativnih programa MPRRR-a, kao i provedba budućih Operativnih programa
- f) Uređenje poljoprivrednog zemljišta kroz: sređivanje zemljišnog stanja, okrupnjavanje poljoprivrednog posjeda

8.1.2. Prioritet: Poboljšanje kvalitete poljoprivredne proizvodnje i tržišta poljoprivrednih proizvoda

- g) Potpora uspostavi, funkcioniranju i umrežavanju proizvođačkih organizacija (zadruga, specijalizirane udruge poljoprivrednih proizvođača, savezi, organizacije proizvođača kao dio tržišnog reda)
- h) Potpora poljoprivrednicima koji sudjeluju u programima kvalitete hrane;
- i) Promocija hrvatskih tradicionalnih poljoprivredno-prehrambenih i obrtničkih proizvoda i hrvatske tradicionalne kuhinje
- j) Potpora marketinškoj pripremi proizvoda za tržište
- k) Provedba postupka registracije oznaka izvornosti, oznake zemljopisnog podrijetla i oznake tradicionalnog ugleda poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda
- l) Potpora tržišnom informiranju

8.1.3. Prioritet: Olakšavanje pristupa istraživanjima, korištenje inovacija i informacijsko komunikacijskih tehnologija (IKT)

- m) Poticanje korištenja inovativnih rješenja i unaprjeđenje pristupa istraživanju i razvitku
- n) Poticanje preuzimanja i zrenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT), elektroničkog poslovanja, elektroničkih vještina i elektroničkog učenja

8.1.4. Prioritet: Poboljšanje izobrazbe, promicanje znanja i poboljšanje ljudskog potencijala

- o) Poboljšanje stručne izobrazbe i informiranja
- p) Uvođenje mladih u poljoprivredu

8.2. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba okoliša, krajolika, prirodnog i kulturnog naslijeđa

8.2.1. Prioritet: Održivo korištenje poljoprivrednog i šumskog zemljišta

- a) Potpore poljoprivrednicima u područjima s teškim prirodnim uvjetima gospodarenja,
- b) Priprema provedbe potpora za mrežu Natura 2000 i uz Direktivu 2000/60/EZ;
- c) Provedba poljoprivredno-okolnog programa;
- d) Kultiviranje neobrađenog poljoprivrednog zemljišta
- e) Poticanje i promicanje ekološke proizvodnje

8.2.2. Prioritet: Očuvanje i obnova kulturnog naslijeđa, tradicijskih vrijednosti

- f) Obnova i razvitak sela
- g) Očuvanje i obnova duhovne i materijalne kulture, naslijeđa, seoskih običaja i manifestacija

8.3. Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima i proširenje gospodarskog programa ruralnog gospodarstva

8.3.1. Prioritet: Proširenje proizvodnog programa ruralnog gospodarstva

- a) Proširenje na nepoljoprivredne djelatnosti
- b) potpora razvoju malog poduzetništva
- c) razvoj seoskog turizma
- d) ulaganja u obnovljive izvore energije

8.3.2. Prioritet: Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima

- e) Poboljšanje temeljne ruralne infrastrukture
- f) Poboljšanje i razvitak društvene, socijalne i kulturne infrastrukture
- g) Poticanje gradnje obiteljskih kuća u seoskom prostoru
- h) Jačanje ljudskog potencijala - projekt cjelovitog obrazovanja, obuka i informiranje

8.4. Poboljšanje učinkovitosti institucijskog okruženja

8.4.1. Prioritet: Institucijska podrška gospodarskim aktivnostima

- a) Poboljšanje i olakšanje pristupa financijskim i kreditnim sredstvima u ruralnim područjima
- b) Osiguranje stručne potpore proizvođačima - poduzetnicima u ruralnim područjima
- c) Obuka i informiranje za gospodarske subjekte koji djeluju na ruralnim područjima
- d) Potpora za pripremu i upravljanje projektima
- e) Osnivanje institucija: Agencije za ruralni razvoj, Agencije za poljoprivredno zemljište, Instituta za selo, Poljoprivredne komore, Centralne marketinške agencije.

8.4.2. Prioritet: Povećanje stupnja motiviranosti i svijesti lokalne zajednice

- f) Jačanje i uključivanje lokalnih organizacija (udruge, zadruge, nevladine organizacije i drugi ekonomski i socijalni partneri) u provođenje aktivnosti usmjerenih na osmisljavanje i provedbu politike ruralnog razvoja na lokalnoj razini
- g) Primjena LEADER pristupa te stvaranje nacionalne mreže ruralnog razvoja

9. Financiranje ruralnog razvoja

Za provedbu mjera ruralnog razvoja planiraju se osigurati sredstva iz dr0avnog prora una koja uklju uju sredstva MPRRR, te sredstva ostalih ministarstava, sukladno Programu Vlade RH, u iznosima kako je prikazano u tablici 12.

Osim sredstava iz dr0avnog prora una, u sklopu programa IPARD za razdoblje 2007. . 2011. Republika Hrvatska ima na raspolaganju iznos od 129.400.000 ”, a za 2012. i 2013. godinu iznosi joz uvijek nisu odre eni od strane Europske Komisije.

U 2007. godini je u okviru Programa ruralnog razvoja putem natje aja krajnjim korisnicima dodijeljeno ukupno 350 milijuna kuna, a sredstva iz SAPARD programa u iznosu od 25.000.000 ” dijelom su putem natje aja dodijeljena tijekom 2007. godine, a dijelom e se dodijeliti u 2008. godini.

Tablica 12: Planirana sredstva u HRK

GODINA	Planirana sredstva u HRK
2007.	350.000.000
2008.	456.000.000
2009.	1.500.000.000
2010.	1.500.000.000
2011.	1.500.000.000
2012.	1.500.000.000
2013.	1.500.000.000

Izvor: MPRRR, 2008. godina

10. Institucijska poboljšanja

U svrhu administrativne integracije institucijsko strukture uključene u provedbu politike ruralnog razvoja, potrebno je provesti određene aktivnosti kao što su:

- Redefiniranje i usklađivanje rada postojećih institucija u svrhu bolje provedbe novih programa i mjera koje doprinose razvoju ruralna područja,
- Jačanje financijskih i ljudskih resursa državne, regionalne i lokalne uprave za provedbu politike i programa ruralnog razvoja,
- Definiranje prioriteta područja ruralnog razvoja na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini (nastavno na Opunanijske ROP-ove i PUR-ove gradova i općina),
- Primjena načela EU u izradi i provedbi programa ruralnog razvoja na regionalnu i lokalnu politiku ruralnog razvoja,
- Jačanje regionalnih i lokalnih organizacija i ustanova (u poslovnom i civilnom sektoru) radi aktivnog uključivanja u osmišljavanje i provedbu programa i mjera ruralnog razvoja na lokalnoj razini.

Zbog sveobuhvatnosti ruralnog razvoja, nužno je na razini Vlade Republike Hrvatske ustanoviti koordinacijsko tijelo za strateško usmjeravanje i nadzor provedbe mjera ruralnog razvoja. Naime, zbog zaokupljenosti različitih tijela državne uprave vlastitim aktivnostima, kao i zbog međusobne konkurencije za proračunska sredstva, pri čemu neizbježno dolazi do preklapanja nadležnosti, financiranja i slično, za očekivati je da bi koordinacijsko tijelo na razini Vlade djelotvorno i učinkovito obavljalo usklađivanje aktivnosti ruralnog razvoja.

Na operativnoj razini u svrhu stručne provedbe mogu se osnovati slijedeće institucije:

1. Agencija za ruralni razvoj;
2. Poljoprivredna komora;
3. Centralna marketinška agencija;
4. Agencija za poljoprivredno zemljište;
5. Institut za selo.

11. Pokazatelji za ocjenu učinkovitosti provedbe strategije

U svrhu ocjene u inkovitosti provedbe strategije ruralnog razvoja definirani su pokazatelji na razini stratezkih ciljeva. Uzimaju i u obzir kompleksnost ruralnog razvoja i uklju enost razli itih tijela dr0avne uprave na dr0avnoj, regionalnoj i lokalnoj razini u realizaciji stratezkih ciljeva i mjera, pokazatelji mogu poslu0iti kao smjernice nadle0nim tijelima za ocjenu u inkovitosti.

Tablica 13: Pokazatelji za ocjenu učinkovitosti

Strateški cilj	Pokazatelji
1. Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i zumarskog sektora	<p>Broj gospodarstava koja su smanjila troškove proizvodnje</p> <p>Broj poljoprivrednih gospodarstava koja uvode kontrolu o uvanja okoliza (broj izdanih potvrda ministarstva zaštite okoliza)</p> <p>Broj poljoprivrednih gospodarstava koja su uvela standarde vezane za zdravstvenu ispravnost hrane</p> <p>Broj proizvoda koji bilje0e rast cijene uslijed rasta kvalitete</p> <p>Broj ha pod brzorastu im zumskim kulturama</p> <p>Du0ina u km izgra enih i obnovljenih zumskih prometnica u privatnim zumama</p> <p>Broj gospodarstava uklju enih u Operativne programe</p> <p>Broj okrupljenih ha</p> <p>Broj novoosnovanih zadruga, saveza</p> <p>Broj zadruga iji se rad subvencionira</p> <p>Broj onih koji su uveli HACCP, ISO, dobili EU broj ili su upisani u upisnik ekolozkih proizvo a a</p> <p>Udio (%) gospodarstava koja si dostigla nacionalne standarde</p> <p>Udio (%) gospodarstava koja si dostigla EU standarde</p> <p>Broj gospodarstava i broj proizvoda koja sudjeluje u marketinzkoj pripremi</p> <p>Broj gospodarstava koja su uvela bilo koji od znakova izvornosti</p> <p>Broj proizvoda s oznakom izvornosti</p> <p>Broj proizvoda s oznakom zemljopisnog podrijetla</p> <p>Broj proizvoda s oznakom tradicionalnog ugleda poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda</p> <p>Broj korisnika sa zavrzenim informati kim te ajem</p>

	<p>Broj korisnika koji pohađaju stručne tečajeve ili radionice</p> <p>Broj korisnika mlađih od 40 godina</p> <p>Broj korisnika koji ostaje na gospodarstvu nakon završene srednje škole</p>
<p>2. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba okoliša, krajolika, prirodnog i kulturnog naslijeđa</p>	<p>Broj farmi u područjima sa otežanim uvjetima gospodarstva</p> <p>Površina (ha) na kojoj se provodi poljoprivredno-okolinski program</p> <p>Površina (ha) na kojima su izvršeni radovi biološke obnove privatnih zuma</p> <p>Dužina u km izgrađenih i obnovljenih protupožarnih prometnica u privatnim zuma u priobalju</p> <p>Broj gospodarstava koja provode poljoprivredno-okolinski program</p> <p>Promjena u količini makro hranjiva u tlu (kg/ha)</p> <p>Broj gospodarstava koji koriste poticaja ekološke proizvodnje</p> <p>Površina (ha) pod ekološkom proizvodnjom</p> <p>Površina zapuztenog zemljišta u ponovnoj kultivaciji</p> <p>Broj sudionika na tečajevima, seminarima, treninzima i dr.</p> <p>Broj organiziranih treninga, seminara i tečajeva i dr.</p> <p>Broj novih radnih mjesta u okviru ekološke proizvodnje na poljoprivrednom gospodarstvu</p> <p>Broj ekoloških poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik</p> <p>Površina (km) izgrađenih cesta</p> <p>Broj obnovljenih zikola</p> <p>Broj kreveta / ostvarenih noćenja</p> <p>Broj novo izgrađenih društvenih, kulturnih i socijalnih infrastrukturnih objekata</p>
<p>3. Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima i proziranje gospodarskog programa ruralnog gospodarstva</p>	<p>Broj korisnika čija je djelatnost djelomično poljoprivredna ili nepoljoprivredna</p> <p>Broj potpomognutih projekata za nepoljoprivrednu djelatnost, ukupno i po županijama</p> <p>Broj korisnika koja su ostvarila potporu razvoja malog poduzetništva, ukupno i po županijama</p> <p>Broj kreveta u gospodarstvima koja obavljaju djelatnost seoskog turizma</p> <p>Broj ostvarenih noćenja u gospodarstvima koja obavljaju</p>

	<p>djelatnost seoskog turizma</p> <p>Broj gospodarstava koja je djelatnost ruralni turizam, ukupno, po Općinama</p> <p>Broj gospodarstava koja proizvode obnovljive izvore energije za tržište</p> <p>Količina proizvedene energije po vrstama za tržište</p> <p>Iznos potpore gospodarstvima koja proizvode obnovljive izvore energije prema vrsti, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Dužina u km novoizgrađenih cesta, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Dužina u km obnovljenih cesta, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Dužina kanalizacijskog sustava, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Dužina novoizgrađenih vodovodne mreže, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Dužina javne rasvjete, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Broj plinificiranih kućanstava, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Broj novosagrađenih vrtića, osnovnih škola, starih domova, knjižnica, dječjih igraonica i multimedijalnih centara</p> <p>Broj korisnika potpore kulturnim manifestacijama na ruralnom području, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Broj korisnika potpore za poboljšanje i razvitak društvene, socijalne i kulturne infrastrukture, ukupno, po Općinama i JLS</p> <p>Broj novosagrađenih obiteljskih kuća u ruralnom području</p> <p>Broj korisnika potpore za gradnju obiteljskih kuća u seoskom prostoru, ukupno, po Općinama i JLS</p>
<p>4. Poboljšanje kvalitete i učinkovitosti institucijskog okruženja</p>	<p>Broj korisnika garancijskog fonda</p> <p>Količina sredstava u garancijskom fondu</p> <p>Broj korisnika stručne potpore u ruralnom prostoru</p> <p>Broj održanih treninga, tečajeva, seminara i dr.</p> <p>Broj treninga za pripremu i upravljanje projektima</p> <p>Osnovane institucije DA/NE</p> <p>Broj uključenih dionika u provođenje aktivnosti usmjerenih na osmisljavanje i provedbu ruralnog razvoja na lokalnoj razini</p> <p>Iznos utrošenih sredstava po aktivnosti</p> <p>Broj lokalnih partnerstava</p> <p>Broj lokalnih partnerstava uključenih u nacionalnu mrežu</p>

ruralnog razvoja